

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

Дипломна робота

магістра з теми:

**«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ У
ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ»**

Виконала: магістрантка Іst1-М19 групи
спеціальності 014 Середня освіта
(Історія)

Сніховська Сніжана Йосипівна

Керівник: доктор історичних наук,
професор кафедри історії України

Комарніцький Олександр Борисович

Рецензент:

Кам'янець-Подільський – 2020 року

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень.....	3
Вступ.....	4
Розділ I. Історіографія, джерела та методологічна основа дослідження.....	8
Розділ II. Кадровий склад, студентський контингент. Організація навчального процесу.....	17
Розділ III. Науково-дослідна, виховна і позанавчальна робота.....	45
Розділ IV. Навчально-матеріальна база інституту, матеріальне забезпечення викладачів та студентів.....	66
Висновки.....	80
Список використаних джерел і літератури.....	85

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДЕК – Державна екзаменаційна комісія.

К-ПНУ імені Івана Огієнка – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

К-ППІ – Кам'янець-Подільський педагогічний інститут.

К-ПУІ – Кам'янець-Подільський учительський інститут.

НДР – Науково-дослідна робота.

СБЗ – Студентський будівельний загін.

ВСТУП

Актуальність теми. Висвітлити якісні зрушення в українській вищій освіті впродовж десятиліть можна різними шляхами. Найкраще це зробити через вивчення діяльності кожного університету, академії, інституту, які складають мережу закладів вищої освіти України. Окреслити реалізацію державної політики в сфері вищої освіти допоможе історія Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Його історія – скарбниця переломних рішень в сфері вищої освіти держави. Історичний шлях К-ПНУ імені Івана Огієнка поділяється на декілька періодів: 1) Кам'янець-Подільський державний український університет (жовтень 1918 – лютий 1921 рр.); 2) Кам'янець-Подільський інститут народної освіти (лютий 1921 – літо 1930 рр.); 3) Кам'янець-Подільський інститут соціального виховання (1930-1933 рр.); 4) Кам'янець-Подільський учительський інститут (1939-1948 рр.); 5) Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут (1948-1997 рр.); 6) Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет (1997-2003 рр.); 7) Кам'янець-Подільський державний університет (2003-2008 рр.); 8) Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (з 2008 р.). На кожному з цих етапів заклад вирішував ключові завдання, метою яких було підвищення якісної підготовки фахівців для різних галузей життя країни.

Класичний національний університет в Кам'янці-Подільському має багаті традиції підготовки педагогічних кадрів і за результатами навчально-наукових показників являється одним з кращих в Україні. Впродовж уже більше ніж 100 років він займається підготовкою вчителів, викладачів та інших спеціалістів для різних галузей економіки країни. Цей тривалий процес знайшов оцінку в українській історіографії, але і сьогодні, в силу наявності великої джерельної бази, є можливість поглиблювати предмет дослідження. У зв'язку з цим, важливо узагальнити і дослідити маловідомий аспект діяльності вишу – повоєнний період. Висвітлення потребують

наступні проблеми: формування викладацького та студентського контингентів, навчально-методична, виховна, науково-дослідна та позанавчальна робота. Варті розгляду також аспекти матеріального забезпечення інституту періоду важких повоєнних років. Все це зумовлює наукову значимість і новизну обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Враховуючи наукову новизну та практичну значимість теми, спираючись на історіографічний доробок і джерельну базу, поставлено за мету комплексно дослідити підготовку вчительських кадрів в Кам'янець-Подільському учительському інституті у 1944-1948 рр.

Реалізація мети конкретизується таким **завданнями:**

– здійснити аналіз стану дослідження проблеми, визначити рівень її наукового осмислення та оцінити джерельну базу, використовуючи сучасну методологію досліджень;

– розкрити особливості формування викладацького та студентського контингенту, основні напрямки навчально-методичної роботи, висвітлити особливості проходження навчальної практики студентами;

– показати основні напрямки науково-дослідної роботи, в тому числі організацію наукових конференцій, підготовку викладачами наукових праць, залучення студентів до азів наукової роботи;

– охарактеризувати виховну роботу та розкрити аспекти позанавчальної роботи;

– висвітлити навчально-матеріальну базу Кам'янець-Подільського учительського інституту, забезпечення викладачів та студентів.

Об'єктом дослідження є освітній процес і внутрішнє життя Кам'янець-Подільського учительського інституту.

Предметом дослідження є адміністративна, навчальна, методична, виховна, науково-дослідна, громадська, культурно-масова діяльність Кам'янець-Подільського учительського інституту.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1944-1948 рр. Нижня межа пов'язана з квітнем 1944 р., коли після визволення міста було відновлено діяльність Кам'янець-Подільського учительського інституту. Невдовзі, Постановою РНК УРСР від 22 липня 1944 р. було створено у Кам'янець-Подільському інституті історичний, мовно-літературний та фізико-математичний факультети. Верхня хронологічна межа стосується 1948 р. Відповідно до рішення Ради Міністрів СРСР та наказу міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР №1017 від 15 липня 1948 р. Кам'янець-Подільський учительський інститут було реорганізовано в педагогічний з чотирьохрічним терміном навчання.

Територіальні межі роботи охоплюють місто Кам'янець-Подільський і в окремих випадках виходять за його межі, коли стосується питання проходження студентами практики, висвітлення діяльності студентів в колгоспах тощо.

Методи досліджень. Під час вивчення теми використано наукові принципи, загальнонаукові і конкретно-історичні методи дослідження. Вдало застосовано принципи об'єктивності, системності та історизму. Із загальнонаукових методів використано метод узагальнення, аналізу та синтезу. Також для дослідження важливу роль відіграли конкретно-історичні методи, описовий, статистичний, експлікації, історико-порівняльний, ретроспективний, проблемно-хронологічний та історико-типологічний методи.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів полягають у комплексному дослідженні функціонування Кам'янець-Подільського учительського інституту в повоєнні роки. Розкрито особливості навчально-методичної, науково-дослідної, гурткової, позанавчальної, культурно-масової роботи і організації матеріального забезпечення викладачів та студентів.

Практичне значення отриманих результатів роботи полягає в тому, що сформульовані у ній основні положення і висновки можуть бути

використані в освітньому процесі, при підготовці спецкурсів тощо. Матеріали роботи стануть у нагоді при написанні праць з історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та досліджень в сфері педагогічної освіти України.

Апробація матеріалів роботи. Окремі положення та висновки роботи оприлюднені на Науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2019-2020 н.р. Також було підготовлено публікацію на тему «Навчання в умовах кризи: матеріальне становище Кам'янець-Подільського учительського інституту в 1944-1948 рр.» для публікації у Збірнику наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2020). Ще одна стаття на тему: «Наукова робота студентів Кам'янець-Подільського учительського інституту (1945-1948 рр.)» подана для публікації у збірнику наукових праць студентів та магістрантів історичного факультету К-ПНУ імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Дослідження складається із вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і літератури в кількості 210 позицій. Обсяг основного тексту становить 84 сторінки, загальний – 103.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі порушена проблема комплексного вивчення історії Кам'янець-Подільського учительського інституту. Розглянуто історіографію, джерельну базу та методологічну основу дослідження. Проаналізовано формування кадрового складу та студентського контингенту. Розглянуто організацію навчального процесу, науково-дослідну, виховну і позанавчальну роботу. Ведеться мова також про навчально-матеріальну базу інституту та забезпечення викладачів і студентів.

Вивчення історіографії показало певний інтерес дослідників до історії учительського інституту в Кам'янці-Подільському. На жаль, серед історіографічного доробку вчених, комплексної або ж синтезованої роботи з історії учительського інституту в Кам'янці-Подільському немає, тому було зроблено спробу цілісно дослідити вказане питання. Для вивчення теми використана достатня кількість джерел, які збереглися у вигляді фонду – «Кам'янець-Подільський учительський інститут» в Державному архіві Хмельницької області. Також в науковий обіг нами було введено значну частину матеріалів тодішньої періодичної преси, що дозволило комплексно дослідити зазначене питання без упереджень та з використанням сучасної методологічної бази.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що дирекція у повоєнні роки дуже принципово і виважено підходила до добору кадрів. Декілька викладачів, які не відповідали вимогам роботи в інституті, було звільнено. Запрошувались в інститут професіонали, віддані педагогічній справі і науці люди. З кожним, хто оформлявся на роботу, у тому числі працівниками обслуговуючого персоналу, керівник вишу проводив особисту бесіду, виявляв ділові і людські якості претендентів, а згодом перевіряв і вивчав у процесі роботи. З батьківською турботою і увагою ставився до

молодих викладачів, допомагав порадами. Одним з кращих тодішніх керівників був І.С. Зеленюк.

Кам'янець-Подільський учительський інститут функціонував у складі трьох факультетів: історичного, мовно-літературного, фізико-математичного. Керівництво вишу, а також декани факультетів проводили значну роботу в напрямку залучення абітурієнтів на навчання в інститут. Тоді головним постачальником абітурієнтів учительських інститутів стали підготовчі курси (відділення). Проводились такі заходи: публікувались оголошення у пресі, викладачів відряджали в села для зустрічі з учнями середніх шкіл, проводились бесіди з учасниками війни, які лікувались у госпіталях, організовувались дні відкритих дверей. Таким чином, у відновленому в повоєнні роки інституті поступово зростав студентський контингент.

Для студентів читались лекції про школу, педагогічну роботу, передовий досвід. В перші повоєнні роки успішна організація навчального процесу ускладнювалась відсутністю із низки предметів навчальних програм (особливо з літературознавчих та історичних дисциплін), окремі були надіслані до інституту з великим запізненням (елементарна математика, методика викладання математики тощо). Навчальна робота з дисциплін, з яких були відсутні програми, була зорієнтована на відповідні програми середніх шкіл (Історія середніх віків, елементарна математика). Поступово вказані проблеми було вирішено. Із студентами проводилась активна виховна робота. Зверталась увага на моральне, естетичне виховання, культуру поведінки. У проведенні різноманітних виховних заходів використовувались такі форми роботи, як збори, лекції, диспути, бесіди, в тому числі індивідуальні. Велика увага приділялася удосконаленню і наповненню необхідним змістом освітньої, методичної та виховної роботи. Усувалося перевантаження аудиторними заняттями і дублювання навчального матеріалу, робився акцент на більшому залученні студентів до активної педагогічної праці.

Увага приділялася навчально-методичній роботі. Керівництво вишу опікувалося підвищенням кваліфікації кадрів. Успішно працювали постійнодіючі семінари. Обов'язковим було підвищення ідейно-політичного рівня викладацького складу, що було невід'ємним атрибутом радянської моделі вищої освіти.

Увага керівництва спрямовувалась на покращення навчально-виховної роботи (організація відкритих лекцій, рецензування та обговорення текстів лекцій тощо). Входило у практику застосування у навчальному процесі науково-популярних кінофільмів. Серйозні вимоги ставились щодо роботи кабінетів. У період екзаменаційних сесій вони працювали до 22:00 год. і у вихідні дні. Дирекція постійно займалась питаннями активізації самостійної роботи студентів, залучення їх до науково-дослідної роботи.

Уже в 1944-1945 н.р. у вищих школах УРСР важливе значення надавалось науково-дослідній роботі. Наркомат освіти УРСР запровадив щорічне затвердження планів науково-дослідної роботи кожного закладу вищої освіти. Умови для її проведення були досить несприятливими, що зумовлювалось відсутністю наукової літератури і коштів для наукових відряджень, концентрацією уваги викладацького складу передусім на навчальному процесі, адаптацією викладацького складу до нових умов роботи в інституті, незадовільними матеріально-побутовими умовами тощо. Окремі викладачі у роки війни втратили певні наукові напрацювання. Дирекція інституту тримала у полі зору цю важливу ділянку роботи вищого навчального закладу. Кілька разів звіти викладачів про їхню участь у науково-дослідній роботі заслуховувались на засіданнях вченої ради інституту.

Робились перші кроки спрямовані на залучення студентської молоді до науково-дослідної роботи. На всіх трьох факультетах було створено три наукових гуртки, якими керували завідувачі кафедрами. Студенти готували реферати, з якими виступали на засіданнях гуртків.

Розмаїтістю і активністю відзначалась виховна робота з молоддю. Тоді зародився інститут кураторів, яких прикріпили до курсів і груп. У наказі І.С. Зеленюка від 8 вересня 1947 р. зазначено, що з метою поліпшення самостійної роботи студентів та проведення виховних заходів прикріпити до кожної академічної групи викладачів. Увійшло в практику щотижневе проведення політінформацій, посилилась індивідуальна робота зі студентами. Молодь із задоволенням відвідувала факультатив з музики і співів, для масового розвитку художньої самодіяльності створювались гуртки і були призначені керівники. Так, у клубі вихідного дня читали лекції, проводили диспути, ставили п'єси, звучало художнє слово. Часто проводились масові художні вечори, відзначення ювілейних дат і державних свят.

24 жовтня 1947 р. в інституті започатковано щоденну фізичну зарядку, яка тривала 15 хвилин. Студенти інституту приймали участь у міських заходах: в змаганнях з багатоборства, пішохідному військовому поході, волейбольних змаганнях, тощо. Кам'янець-Подільський учительський інститут розпочав свою роботу у надзвичайно важких умовах. Не було необхідних приміщень, у тому числі навчального корпусу, бібліотеки, гуртожитку. Спершу більшість питань матеріально-технічного забезпечення навчального процесу вирішувалися повільно. Після того, як інститут очолив І.С. Зеленюк, перебуваючи на посаді директора, він чітко визначив головні напрямки своєї діяльності: формування висококваліфікованих кадрів, створення сучасної навчально-матеріальної бази інституту, організація бібліотеки з відповідною науковою, навчальною та методичною літературою, поліпшення матеріально-побутових умов викладачів і студентів. У 1948 р. частково зросли площі для навчальних потреб, додалося 4 нових аудиторії, придбали нові меблі (столи, шафи, стільці), збільшено абонемент книг в бібліотеці, лабораторії облаштували необхідними приладами та матеріалами, кабінети поповнені книгами та наочними посібниками.

Кам'янець-Подільському учительському інституту випало пройти складний шлях, витримати випробування воєнного і повоєнного часу. За тих важких умов його колектив робив усе можливе, аби відродитись та утвердитись у системі вищої школи України. Виш достойно виконував своє основне призначення – готував педагогічні кадри для шкіл республіки. Авторитет навчального закладу постійно зростає. Згідно рішення Ради Міністрів СРСР Кам'янець-Подільський учительський інститут у 1948 р. було реорганізовано в педагогічний інститут.

Таким чином, нам вдалося виконати всі основні завдання визначені у роботі. Комплексний аналіз проблеми дозволяє зробити висновок, що в історії Кам'янець-Подільського учительського інституту надзвичайно важкими були повоєнні роки. Відновлювати навчальний заклад, вирішувати доленосні завдання його існування були першочерговими проблемами керівництва навчального закладу. Вказана проблема актуальна і сьогодні, коли в умовах воєнного часу, розпалу епідемій, зниження соціальних стандартів, доводиться вирішувати нагальні проблеми розвитку національної освіти, підготовки висококваліфікованих, свідомих педагогів, які здатні виховувати сучасне покоління у дусі поваги до Української держави, забезпечувати поступ та процвітання української нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

І. Неопубліковані джерела

Державний архів Хмельницької області

Ф.Р. 3202. Кам'янець-Подільський учительський інститут

Оп. 2. (1944-1948 рр.)

1. Спр. 4. Исторические материалы из жизни института. 25 сентября -1944 г. – 30 мая 1947г., 31 арк.
2. Спр 5. Переписка о предоставлении институту помещений для жилья. 28-30.11.1944 г. 2 арк.
3. Спр. 11. Приказы по военной кафедре. 23.02.1945 – 10.05.1946 гг. 7 арк.
4. Спр. 14. Переписка о вселении и выселении на жилплощади в домах института. 29.01. – 19.12.1945 г. 35 арк.
5. Спр. 28. Приказы дирекции по вопросам зачисления, отчисления и переводов учащихся. 06.01. – 30.12.1947 г. 140 арк.
6. Спр. 42. Материалы о реорганизации учительского института в педагогический. 19.05. – 27.12.1948 г., 17 арк.
7. Спр. 47. Приходно-расходная смета с приложениями на 1946 г. 25.03 – 23.12.1946 г. 31 арк.
8. Спр. 55. Штатное расписание, протоколы рассмотрения и расчеты штатов на 1945-1946 учебный год. 23.03.1945 – 20.12.1946 г. 98 арк.
9. Спр. 61. Счет о наличии, учету, текучести и распределению кадров. 01.02. – 20.21.1946 г. 19 арк.
10. Спр. 62. Планы и протоколы распределения молодых специалистов. 12.04. – 25.11.1947 г. 27 арк.
11. Спр. 68. Учебные планы по факультетам на 1944-1945 у.г. 17.06. – 15.07.1944 г. 6 арк.
12. Спр. 71. Протоколы заседаний ученого совета института. 11.11.1944 – 09.07.1945 гг. 55 арк.
13. Спр. 76. Годовой отчет о деятельности института за 1944-1945 уч.год. 1945 г. 14 арк.

- 14.Спр. 77. Годовые отчеты о деятельности кафедр за 1944-1945 уч.год. 1945 г. 60 арк.
 - 15.Спр. 78.Отчет о научно-исследовательских работах в 1944-1945 уч.г. 19.10.1945-23.02.1946 гг., 20 арк.
 - 16.Спр. 81. Протоколы методических совещаний преподавателей. 16.01 – 13.03.1945 г. 41 арк.
 - 17.Спр. 82. Протоколы заседаний ученого совета института. 28.09.1945 – 16.07.1946 гг. 61 арк.
 - 18.Спр. 86. Методические разработки по локальной подготовке и теории игр. 01.09.1945 – 01.07.1946 гг. 40 арк.
 - 19.Спр. 91. Годовой отчет о деятельности института за 1945-1946 уч.г. 1946 г., 13 арк.
 - 20.Спр. 94. Отчет о деятельности подготовительных курсов. 1946-1947 гг. 282 арк.
 - 21.Спр. 101. Резолюция республиканского совещания замдиректоров по учебной части и заочному обучению. 25.03. – 5.08.1946 г. 4 арк.
 - 22.Спр. 104. План набора учащихся. 24-27.03.1947 г. 5 арк.
 - 23.Спр. 106. Годовой отчет о деятельности института за 1946-1947 уч.г. 01.04.1947 – 28.06.1947 г., 108 арк.
 - 24.Спр. 121. Годовой отчет о деятельности института в 1947-1948 уч.г. Июнь 1948. 174 арк.
 - 25.Спр. 123. Отчет о научно-исследовательских работах преподавателей. 23.02.1948 г. – 17.04.1948 г., 17 арк.
 - 26.Спр. 127. Сводные годовые ведомости учета успеваемости учащихся. 26.05. – 12.06.1948 г. 13 арк.
 - 27.Спр. 133. Переписка по проведению заочного обучения. 22.01. – 21.08.1945 г. 122 арк.
 - 28.Спр. 139. Сводные годовые ведомости учета успеваемости. 1947. 3 арк.
- Оп. 3. (1945-1952 гг.)**

- 29.Спр. 3. Приказы управления по делам высшей школы и министерства просвещения УССР. 8 февраля – 31 мая 1947 г. 6 арк.
- 30.Спр. 6. Учебные планы на 1945-1946 учебный год. Октябрь 1945 г. 24 арк.
- 31.Спр. 8. Материалы (тематика, протоколы научных конференций) научно-студенческих кружков института за 1946-1947 уч.г. 11 декабря 1946 г. – 10 апреля 1947 г. 65 арк.
- 32.Спр. 10. Протоколы научных конференций института и тезисы докладов на конференциях. 12-17 февраля 1947 г. 94 арк.

II. Періодична преса

- 33.Благородний почин будівельників // Прапор Жовтня. Кам'янець-Подільський, 1947. 13 серпня. №468. С. 2.
- 34.Боярська Н. Ідеологічна робота серед комсомольців учительського інституту // Прапор Жовтня. 1947. 28 листопада. №511. С. 4.
- 35.В інституті // Прапор Жовтня. 1944. 26 листопада. №93. С. 4.
- 36.Вечір художньої самодіяльності // Прапор Жовтня. 1945. 1 лютого. №112. С. 4.
- 37.Вивчають біографію великих вождів // Прапор Жовтня. 1947. 22 квітня . №419. С. 1.
- 38.Відбулася Вчена Рада // Прапор Жовтня. 1948. 20 лютого. №554. С. 4.
- 39.Вступні іспити в інститут // Прапор Жовтня. 1945. 29 серпня. №179. С. 2.
- 40.Гінзбург Е. Стінна газета в інституті // Прапор Жовтня. 1945. 11 січня. №106. С. 2.
- 41.Два випуски вчителів // Прапор Жовтня. 1947. 31 липня. №463. С. 2
- 42.Деякі підсумки державних екзаменів // Прапор Жовтня. 1946. 17 липня. №319. С. 4.
- 43.Добре те, що добре закінчується // Прапор Жовтня. 1944. 28 грудня. №102. С. 2
- 44.Екзамени в учбових закладах // Прапор Жовтня. 1948. 5 червня. №598. С. 4.

- 45.З великим піднесенням // Прапор Жовтня. 1944. 16 листопада. №90. С. 4
- 46.З великим піднесенням // Прапор Жовтня. 1944. 29 жовтня. №85. С. 2.
- 47.Звітно-виборні комсомольські збори в учительському інституті // Прапор Жовтня. 1947. 15 жовтня . №494. С. 2
- 48.Зимова сесія заочників // Прапор Жовтня. 1945. 11 січня. №106. С. 4.
- 49.Зола І. Гідно відзначили треті роковини // Прапор Жовтня. 1947. 29 березня. №409. С. 2.
- 50.Іспити на відмінно та добре // Прапор Жовтня. 1945. 29 серпня. №179. С. 2.
- 51.Коли будуть створені умови студентам-заочникам? // Прапор Жовтня. 1946. 21 липня. №321. С. 4.
- 52.Король М.Е. Літня сесія заочників // Прапор Жовтня. 1945. 9 вересня. №183. С. 1.
- 53.Кращих людей – кандидатами в депутати // Прапор Жовтня. 1947. 12 листопада. №504. С. 2
- 54.Лагдіна Г. Зимова сесія на фізико математичному факультеті учительського інституту // Прапор Жовтня. 1946. 16 січня. №238. С. 2.
- 55.Лесик В. У майбутніх учителів // Прапор Жовтня. 1945. 8 квітня. №130. С. 4.
- 56.Літвіненко М. Учительська нарада // Прапор Жовтня. 1945. 4 січня. №104. С. 2.
- 57.Магден М. В учительському інституті // Прапор Жовтня. 1947. 22 жовтня . №497. С. 2.
- 58.Майбутній вчитель // Прапор Жовтня. 1945. 17 травня. №141. С. 2.
- 59.Маліщук Г. Глибоко вивчаємо промову великого Сталіна // Прапор Жовтня. 1946. 20 березня. №270. С. 3.
- 60.Мітинг в учительському інституті // Прапор Жовтня. 1946. 13 березня. №266. С. 3.
- 61.Мовно-літературний кабінет // Прапор Жовтня. 1946. 23 січня. №241. С. 2.

62. На державних іспитах в учительському інституті // Прапор Жовтня. 1946. 12 червня. №304. С. 4.
63. На історичному та літературному факультетах учительського інституту // Прапор Жовтня. 1946. 5 липня. №314. С. 4.
64. На сесії заочників // Прапор Жовтня. 1947. 24 липня. №460. С. 2.
65. Надаємо допомогу колгоспові // Прапор Жовтня. 1947. 18 червня. №441. С. 2.
66. Народний патріотизм // Прапор Жовтня. 1945. 5 травня. №138. С. 3.
67. Наслідки зимової іспитової сесії // Прапор Жовтня. 1948. 30 січня. №546. С. 3.
68. Наукова робота в інституті // Прапор Жовтня. 1948. 18 травня. №590. С. 3.
69. Науковий гурток // Прапор Жовтня. 1945. 24 травня. №143. С. 2.
70. Наш вклад // Прапор Жовтня. 1946. 5 травня. №289. С. 4.
71. Наш кандидат в депутати // Прапор Жовтня. 1947. 30 листопада. №512. С. 4.
72. Нове поповнення // Прапор Жовтня. 1946. 27 серпня. №335. С. 2.
73. Педагогічна практика студентів учительського інституту // Прапор Жовтня. 1946. 13 березня. №266. С. 3.
74. Підготовка до зимової сесії // Прапор Жовтня. 1945. 23 грудня. №227. С. 2.
75. Поважук Є. Випускники відвідали учительський інститут // Прапор Жовтня. Кам'янець-Подільський. 1948. 1 квітня. № 571. С. 2.
76. Поважук Є. Розпочалася літня сесія заочників // Прапор Жовтня. 1948. 19 червня. №604. С. 2.
77. Почалися держані экзамени в учительському інституті // Прапор Жовтня. 1947. 15 червня. №440. С. 2.
78. Рішення ученої ради Кам'янець-Подільського учительського інституту від 5 лютого 1946 року // Прапор Жовтня. 1946. 9 лютого. №250. С. 3.
79. Розпочалась зимова сесія // Прапор Жовтня. 1948. 7 січня. №536. С. 4.

- 80.Севенко Ф. Напередодні іспитів в школах // Прапор Жовтня. 1945. 17 травня. №141. С. 2.
- 81.Слизький І. Ф. Випускникам шкіл – дорога в інститут // Прапор Жовтня. 1947. 24 липня. №460. С. 2.
- 82.Співчуття // Прапор Жовтня. 1945. 17 травня. №141. С. 4.
- 83.Студенти на педпрактиці в школі №3 // Прапор Жовтня. 1948. 12 березня. №563. С. 4.
- 84.Студенти-агітатори // Прапор Жовтня. 1947. 12 грудня. №526. С. 4.
- 85.Студентський вечір // Прапор Жовтня. 1947. 22 жовтня . №497. С. 2
- 86.Студентські збори // Прапор Жовтня. 1944. 26 листопада. №93. С. 4
- 87.Суровий А.Ф. Мрія ректора здійснилася // Студентський мередіан. 1997. 22 жовтня.
- 88.Тищенко В. Державні екзамени в учительському інституті // Прапор Жовтня. 1948. 24 червня. № 603. С. 4.
- 89.Тіщенко Є. Сесія заочників // Прапор Жовтня. 1948. 4 січня. №535. С. 4.
- 90.Учительський інститут // Прапор Жовтня. 1945. 1 січня. №103. С. 1
- 91.Цікавий і цінний диспут // Прапор Жовтня. 1945. 23 грудня. №227. С. 2.
- 92.Школи одержать гарне поповнення // Прапор Жовтня. 1946. 20 березня. №270. С. 3.
- 93.Ягольніцер Е. Сталін – це Перемога ! // Прапор Жовтня. 1945. 5 липня. №158. С. 2.

III. Наукові статті, монографії, автореферати дисертацій

- 94.Баженов Л. В. Кам'янець-Подільський університет – вогнище слов'янської науки і культури // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 1998. Т.1. С. 57-59.
- 95.Биковський Л. Бібліотека Кам'янець-Подільського державного українського університету // Слово істини: народній християнський місячник. Вінніпег, 1949. Ч. 3. С. 18-23.
- 96.Биковський Л. Бібліотека Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету. Нью-Йорк; Вінніпег, 1949. 8 с.

- 97.Бібліографічні покажчики у фондах наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : метабібліографія / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Наукова бібліотека; [уклад.: В. С. Прокопчук, В. М. Пархоменко, Г. В. Гайшук; редкол.: С. А. Копилов (голова), Л. В. Баженов, І. М. Конет та ін. ; бібліогр. ред. Т. М. Опря]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. 242 с.
- 98.Боровець І. Зеленюк Іван Степанович – ректор, вчений, громадський діяч: Дипломна робота на здобуття кваліфікації вчителя історії та правознавства. Кам'янець-Подільський, 2004. 111 с.
- 99.Боровець І.І. Депутатська діяльність І. С. Зеленюка (друга половина 40-х – перша половина 60-х рр. ХХ ст.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2013. Т.23. С. 526-535.
100. Бульба Т. С. Бібліографічно-краєзнавчі дослідження у Кам'янець-Подільському державному університеті // Культура України: історія і сучасність: тези доп. міжнар. наук.-теор. конф., 25-26 жовт. 1994 р. Харків, 1994. С. 123-124.
101. Винокур И.С. Из опыта постановки историко-краеведческой работы в Каменец-Подольском пединституте // Вопросы исторического краеведения Тамбовской области. Тамбов, 1988. С. 53-55.
102. Винокур І. С. Історичне краєзнавство в Кам'янець-Подільському пединституті // Третя респ. конф. з іст. краєзнав.: тези доп. Київ, 1984. С. 140-141.
103. Винокур І. С., Степенко О. Д. Шістдесятиріччя професора Л. А. Коваленка // Укр. іст. журн. 1967. № 5. С. 160.
104. Гавришук А. П. Естетичне виховання студентів у вузах Поділля (50-ті роки) // Тези доп. УІІ Подільської іст.-краєзнав. конф. (секція історії радянського періоду). Кам'янець-Подільський, 1985. С. 62-64.

105. Гаврищук А.П., Суровий А.Ф. Побут студентів КПДП у II-ій половині 50-их рр. // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля: Науковий збірник. Кам'янець-Подільський (К-П), 1992. С. 158-59.
106. Герегова С. Освіта в західноукраїнському регіоні (друга половина 40-х – перша половина 50-х років ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Чернівці, 2004. 19 с.
107. Герегова С. Розвиток народної освіти в Чернівецькій області у другій половині 40-х років ХХ ст. // Питання історії України : збірник наукових статей. Чернівці : Склавія, 1997. Вип. 1. С. 233–241.
108. Григоренко О. П. Історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету як центр історико-краєзнавчих досліджень Поділля // Поділля і Південно-Східна Волинь в роки визвольної війни українського народу середини ХУІІ ст.: матеріали всеукр. іст.-краєзнав. конф., 19 верес. 1998 р. Стара Синява, 1998. С. 205-209.
109. Грищенко М. Народна освіта в західних областях Української РСР. Київ: Радянська школа, 1960. 143 с.
110. Грищенко М. Розвиток народної освіти на Україні за роки Радянської влади. Київ: Вища школа, 1957. 44 с.
111. Завальнюк О. М. АСADEMIА КLIО. Історичний факультет педагогічного університету в Кам'янці на Поділлі // Хмельниччина: роки становлення та поступу: матеріали всеукр. наук. іст.-краєзнав. конф., 26 верес. 1997 р. Хмельницький, 1997. С. 337-342.
112. Завальнюк О. М. Історичний факультет Кам'янець-Подільського педінституту: ретроспектива і сьогодення // Наукові праці історичного факультету / Кам'янець-Подільський держ. пед. ін-т. Кам'янець-Подільський, 1995. Т. 1. С. 5-16.

113. Завальнюк О. М. С. О. Сірополко і розвиток фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету// Наук. пр. іст. ф-ту / Кам'янець-Подільський держ. пед. ін-т. Кам'янець-Подільський, 1995. Т. 1. С. 11-18.
114. Завальнюк О. М. Українська історіографія національного університетського будівництва [про Кам'янець-Подільський державний український університет] // Вісник Кам'янець -Подільського національного університету імені Івана Огієнка: іст. науки. Кам'янець - Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2011. Вип.4: На пошану професора А.О.Копилова. С.76-89.
115. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. До історії Кам'янець-Подільського державного університету (1918-2003 рр.): довідково-статистичні матеріали. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2004. 88 с.
116. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. До історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (1918-2010 рр.): довідк.-стат. матеріали. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2011. 112 с.
117. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2003 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003. 108 с.
118. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2005 рр.): сторінки історії // Укр. іст. журн. 2005. № 5. С. 81-92.
119. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський державний університет 1918-2004 рр.: іст. нарис. Вид. 2- ге. доопр. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. 120 с.
120. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2005 рр.): іст. нарис. Вид. 3- те, доопр. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. 172 с.

121. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський державний університет (1918-2006 рр.): іст. нарис. Вид. 4- те, доopr. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2006. 196 с.
122. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський державний університет: іст. нарис. Вид. 5-те, доopr. і доп. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 228 с.
123. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет: іст. нарис. Кам'янець - Подільський: Аксіома, 2008. 296 с.
124. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет (1918-2008 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 296 с.
125. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка у добу незалежності України. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 768 с.
126. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2009 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 388 с.
127. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2010 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 380 с.
128. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2011 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 452 с.
129. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2012 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. 340 с.
130. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Кам'янець-Подільський учительський інститут в роки Великої Вітчизняної війни // Освіта, наука і

- культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. Т.15: присвячено 65-річчю Великої Перемоги. С. 3-31.
131. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С., Гаврищук А. П. Кам'янець-Подільський державний учительський інститут у роки Великої Вітчизняної війни: дослідження, документи і матеріали, спогади. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2010. 448 с.
132. Завальнюк О. М., Солопчук М. С. Факультет фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (1949-2014 рр.): славетне минуле, професійне сьогодні, перспективне майбутнє // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2014. Т.21. С.455- 460.
133. Замлинська О. Культурне життя в Україні у 1943–1953 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Київ, 1995. 16 с.
134. Зеленюк І.С. 1917 рік на Поділлі. Львів: Каменяр, 1966. 168 с.
135. Зеленюк І.С. Боротьба трудящих Буковини проти румунських окупантів в період 1918-40 рр. Київ, 1951. 300 с.
136. Зеленюк І.С. Відгуки липневих подій 1917 р. на Поділлі // Доповнення та повідомлення на звітній сесії кафедр інституту за 1962 р. (Тези). К-П, 1963. С. 6-11.
137. Зеленюк І.С. До питання про боротьбу за владу Рад в період мирного розвитку революції // Наукові записки Кам'янець-Подільського інституту (НЗКПІ). Т. 12. Серія історико-філологічна. К-П, 1962. С. 3-22.
138. Зеленюк І.С. Назрівання революційної кризи в країні і піднесення революційного руху на Поділлі // Тези доповідей викладачів на звітній науковій сесії за 1964 р. (серпень 1965 р.). Кам'янець-Подільський, 1965. С. 16-18.
139. Зеленюк І.С. Нова Ушиця (історичний нарис) // Історія міст і сіл України. Хмельницька область. Київ, 1971. С. 423-431.

140. Зеленюк І.С. Перемога Великого Жовтня на Поділлі // Тези доповідей Подільської історико-краєзнавчої конференції (жовтень 1965 р.). Хмельницький, 1965. С. 23-26.
141. Зеленюк І.С. Поділля напередодні Великої Жовтневої Соціалістичної Революції // НЗКП. Т. 7. Хм., 1958. 103-137.
142. Зеленюк І.С. Революційний рух на Поділлі в період народної революції 1905-07 рр. в Росії // НЗКП. Т. 3. Хм., 1956. С. 3-51.
143. Зеленюк І.С. Селянський рух на Поділлі в роки столипінської реакції і нового революційного підйому (1907-1914 рр.) // НЗКП. Т. 5. Хм., 1957. С. 3-32.
144. Зеленюк І.С. Як румунські загарбники румунізували населення Буковини // [Б.м. Б.р]. С. 9-15.
145. Зубань О. К. Боротьба комуністичної партії України за розвиток народної освіти і підготовку кадрів для народного господарства (1945–1952 рр.). Львів : Вид-во Львівського університету, 1967. 232 с.
146. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2008) : бібліогр. покажч. / [уклад.: Т. М. Опря, В. М. Пархоменко, Л. П. Савченко, Є. П. Сільвеструк ; редкол.: О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.), О. Б. Комарніцький та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2008. 112 с.
147. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут // УРЕ. Київ, 1962. Т. 6. С. 128.
148. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення / творч. задум та заг. ред. проф. О. М. Завальнюка. Кам'янець-Подільський: Оіум, 2003. 408 с.: іл.
149. Каньоса П. С., Суровий А. Ф. Педагогічний факультет Кам'янець-Подільського національного університету: минуле і сьогодення: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 196 с.
150. Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський учительський інститут 1939–1941 рр. у газетних фондах наукової бібліотеки К-ПНУ імені Івана

- Огієнка // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Наукова бібліотека; редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С.431-442.
151. Комарніцький О. Б. Студенти Кам'янець-Подільського інституту народної освіти і відзначення загальнодержавних заходів // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: зб. за підсумками звіт. наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів. Вип. 9. У 5-ти т. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Т. 1. С. 42-43.
152. Комарніцький О. Б. Студенти-педагоги у модернізації вищої освіти радянської України в 1920-1930-х рр.: монографія / наук. ред. проф. О. М. Завальнюк. Кам'янець-Подільський: Рута, 2017. 984 с.
153. Комарніцький О. Б., Моштак М. В. Профспілкова організація студентів, аспірантів та докторантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Буйницький О.А., 2009. С. 15-38.
154. Копилов А. О. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут: історія і сучасність // XXXXIII звіт. наук. конф. кафедр ін-ту за 1991-1992 рр. (секція суспільних наук): тези доп. / Кам'янець-Подільський держ. пед. ін-т. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 3-11.
155. Копилов А. О. Кам'янець-Подільський педагогічний інститут // УРЕ. 2-ге вид. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1979. Т. 4. С. 541-542.
156. Копилов А. О. Кам'янець-Подільський учительський інститут у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. // Матеріали ІХ Подільської іст.-краєзнав. конф. С. 42-44.
157. Копилов С. А. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: від заснування до сьогодення // Наук.

- пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Сер.: бібліотекознавство; книгознавство. Кам'янець -Подільський, 2015. Вип. 4. С. 7-11.
158. Копилов С. А., Газін В. П. Історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 76 с.
159. Кошарний І. У сузір'ї соціалістичної культури. Культурне будівництво у возз'єднаних областях УРСР (1939–1958 рр.). Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1975. 239 с.
160. Красножон Н. До питань відновлення вчительських кадрів загальноосвітньої школи України (1944–1953) // Наукові записки з Української історії : збірник наукових статей. Переяслав-Хмельницький, 2001. № 12. С. 214–222.
161. Красножон Н. Загальноосвітня школа України в контексті суспільнополітичного життя (1943–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Київ, 2002. 17 с.
162. Курило В. Становлення і розвиток системи освіти та педагогічної думки східноукраїнського регіону в ХХ столітті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Київ, 2000. 39 с.
163. Лисак М. Деятельность Компартии Украины в области подготовки учительских кадров на Украине в годы послевоенной п'ятилітки. Київ, 1954. 21 с.
164. Литвин В. Україна у першому повоєнному десятилітті (1946–1955) / В. Литвин. Київ : Видавничий дім "Лі-Терра", 2004. 240 с.
165. Лозовий В. С., Щирба В. С., Рачковський О. М. Фізико-математичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету: минуле і сьогодення. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 116 с.

166. Лукашенко А. Роль партійної організації України у підготовці вчительських кадрів у період семирічки // Наукові праці з історії КПРС. 1969. Вип. 9. С. 95–109.
167. Маркітантов Ю. О., Стецюк В. Б. Факультет української філології та журналістики Кам'янець-Подільського національного університету: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 120 с.
168. Марчишина А. А., Олійник С. В. Факультет іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету: минуле і сьогодення: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 52 с.
169. Матвеев М. Д., Задорджнюк А. Б., Казанішена Н. В., Гордій Н. М. Природничий факультет Кам'янець-Подільського національного університету: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 148 с.
170. Миргородський П. Розвиток народної освіти в Українській РСР за 40 років / П. Миргородський // Радянська школа. 1957. С. 2–21.
171. Михальський А. В., Юга О. А. Факультет психології Кам'янець-Подільського національного університету: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 60 с.
172. Міщенко І. З досвіду організації підвищення кваліфікації педагогічних кадрів // Радянська школа. 1972. № 2. С. 93-98.
173. Міщенко Н. Розвиток освіти Української РСР в роки четвертої п'ятирічки (1946–1950) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". 1955. 33 с.
174. Мойсеєнко В. Керівництво КПРС розвитком народної освіти (на матеріалах УРСР (1945–1958 рр.)). Київ: Наукова думка, 1975. 136 с.
175. Моторнюк М. Соціальна роль загальноосвітньої школи. Київ: Знання, 1976. 48 с.
176. Моторнюк М. Школа і виховання нової людини. З досвіду діяльності партійних організацій України по перебудові роботи шкіл в напрямку зміцнення їх зв'язку з життям. Львів : Вид-во Львівського університету, 1963. 164 с.

177. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР 1917–1967 рр. / ред. кол. А. Г. Бондар ; відповідальний редактор та ін. Київ : Радянська школа, 1967. 483 с.
178. Народна освіта, наука і культура в Українській РСР : статистичний збірник. Київ: Статистика, 1963. 316 с.
179. Наукові записки (праці) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : бібліографічний покажчик змісту (1920–2009 рр.) / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Наукова бібліотека ; [уклад.: О. В. Веселовська, Т. М. Опря, В. М. Пархоменко ; редкол.: О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.), О. Б. Комарніцький та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 120 с.
180. Опря Т. М., Сільвеструк Є. П. Кам'янець-Подільський державний учительський інститут у роки Великої Вітчизняної війни: дослідження, документи і матеріали, спогади; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наукова бібліотека, Центр дослідження історії Поділля. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. – 448 с.: іл. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер. : Бібліотекознавство. Книгознавство. 2010. Вип. 2. С. 638-642.
181. Островська М.Ф. Спогади про бібліотеку педінституту // Освіта, культура, наука на Поділлі. Т. 2. Кам'янець-Подільський. С. 158-160.
182. Пархоменко В.М. З історії бібліотеки Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету // Освіта, культура, наука на Поділлі. Збірник наукових праць. Т. 1. Кам'янець-Подільський, 1998. С. 51-65.
183. Присяжнюк К. Новий етап в розвитку радянської школи на Україні Київ : Радянська школа, 1966. 146 с.
184. Прокопчук В. С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: етапи розвитку, стан і перспективи // Наук. пр. Кам'янець-

- Поділ. нац. ун-ту. Сер.: бібліотекознавство; книгознавство. Кам'янець-Подільський, 2008. Вип. 1. С. 99-105.
185. Прокопчук В. С., Філінюк Л. Ф. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: роки становлення і розквіту. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 284 с.
186. Прокопчук В. С., Філінюк Л. Ф. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: історія і сьогодення // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський. Т. 11. С. 37-59.
187. Прохоренко О. Повсякденне життя науково-педагогічної інтелігенції України в другій половині 40-х – першій половині 50-х рр. ХХст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Київ, 2008. 20 с.
188. Розвиток української культури за роки радянської влади. Київ: Наукова думка, 1967. 367 с.
189. Романець Л. Вчителі загальноосвітніх шкіл УРСР післявоєнного періоду (1945 – друга половина 1950-х років): соціальний статус та повсякденне життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Черкаси, 2010. 20 с.
190. Романець Л. Кадрове забезпечення сільських шкіл України вчителями в кінці 1950-х – на початку 60-х років // Український селянин : збірник наукових праць. Черкаси: Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 2008. Вип.11. С. 176–178.
191. Романець Л. Повсякденне життя та соціальний статус вчительства України повоєнного періоду (1944 – друга половина 1950-х. Вінниця : ТОВ "Вінницька міська друкарня", 2015. 220 с.
192. Ростикус Р. П. З історії Кам'янець-Подільського педінституту до Великої Вітчизняної війни // Доповіді та повідомлення на звітній науковій сесії кафедр інституту за 1962 рік. (Тези) / Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут. Кам'янець-Подільський, 1963. С. 25-28.

193. Сворак С. Загальноосвітня школа західноукраїнського регіону в контексті суспільно-політичного життя другої половини 40-х – першої половини 60-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Київ, 1999. 34 с.
194. Сворак С. Народна освіта у західноукраїнському регіоні: історія та етнополітика (1944–1966 рр.). Київ : Правда Ярославичів, 1998. 239 с.
195. Сворак С. Школа в огні історії: матеріали з історії освіти західноукраїнських земель (1944–1953 рр.). Івано-Франківськ, 1996. 90 с.
196. Сніховська С. Й. Навчання в умовах кризи: матеріальне становище Кам'янець-Подільського учительського інституту в 1944-1948 рр. // Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Випуск 14.
197. Солопчук М. С., Комарніцький О. Б. Факультет фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету (1949-2008 рр.): іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 164 с.
198. Співак В. І., Гаврилов О. В., Михальський А. В. Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори 2006», 2012. 216 с.
199. Співак В. І., Глушковецький А. Л. Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 60 с.
200. Тищенко Л. Проблема учнівського самоврядування в історії школи і педагогіки в Україні в період 1917–1981 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки". Київ, 1992. 21 с.

201. Філінюк А. Г. Життя, віддане справі: трудова, громадська та науково-педагогічна діяльність Івана Степановича Зеленюка: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 332 с.
202. Філінюк А. У пошуках нової якості історичної освіти та історичної правди: до 20-річчя створення кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 68 с.
203. Філіппов О. Розвиток радянської школи УРСР в період першої післявоєнної п'ятирічки. Київ: Радянська школа, 1957. 151 с.
204. Хоптяр Ю.А. З історії кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін (1952-2017 рр.) // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : науковий збірник : серія історична. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. Вип. XIV. С. 288-296.
205. Хоптяр Ю.А. Кафедра архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін К-ПНУ імені Івана Огієнка: становлення, здобутки, перспективи (30-ті рр. ХХ - початок ХХІ ст.): наукове видання. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 312 с.
206. Черкашин Л. Загальне навчання в Українській РСР (1917–1957 рр.). Київ: Радянська школа, 1958. 64 с.
207. Чорна О. Інформаційно-бібліографічне забезпечення вчительства загальноосвітніх шкіл в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України". Київ, 1996. 26 с.
208. Юрчук В. Боротьба Комуністичної партії України за відбудову і розвиток народного господарства (1945–1952 рр.). Київ, 1989. 546 с.
209. Яремчук В. Національні проблеми загальноосвітньої школи України: історія і сучасність. Київ. : ІСДО, 1993. 100 с.
210. Ящишина І. В., Мельник Е. М. Економічний факультет Кам'янець-Подільського національного університету: іст. нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 76 с.